

Josip Lisac
Zadar

ČAKAVSKE STUDIJE MIECZYŚLAWA MAŁECKOGA

Mieczysław Małecki, *Čakavske studije*, Maveda, Rijeka, 2007.

Poljski slavist Mieczysław Małecki (1903.-1946.) važna je pojava poljske filologije, proučavatelj koji je stekao lijepo mjesto u istraživanjima hrvatskih pa i drugih južnoslavenskih idioma, poglavito crnogorskih i makedonskih. Njegov rad značajno je unaprijedio poznavanje dijalekatnih idioma na slavenskom jugu i u Poljskoj, uključujući i metodološki napredak dijalektoloških proučavanja. Posebno mjesto u njegovim južnoslavenskim interesima pripada čakavskom narječju, a ta je činjenica odgovarajuće prepoznata u hrvatskoj istraživačkoj i nakladničkoj zajednici. Prvenstveno tu mislim na objavljivanje knjige *Slavenski govori u Istri* (Rijeka, 2002.), a to je prijevod habilitacijske disertacije Małeckoga objavljene u Krakovu 1930. Ove godine dobili smo i novu knjigu Małeckoga, knjigu u kojoj dobivamo sedam njegovih prinosa prevedenih na hrvatski jezik. Prevoditelji su Barbara Kryžan-Stanojević i Milan Nosić. Godine 1963. u 4. broju *Filologije* bio je objavljen članak uglednoga poljskog filologa "O podjeli krčkih govora" u prijevodu Ive Jelenovića. Taj članak objavljen je i u novoj knjizi, ovaj put u novom prijevodu.

Na uvodnom mjestu (str. 5-89) nalazimo monografiju Małeckoga "Čakavizam i njemu slične pojave", njegovu doktorsku disertaciju objavljenu u Krakovu 1929. Do toga prinosa znalo se o čakavizmu relativno malo, a cjelovite obradbe uopće nije bilo. Małecki je opisao čakavizam (primjere kao *ca* "što", *vecer* "večer", *žena*, *žut*, *koža* "koza" i "koža", uz razlike u akcentu, *kokoš*, *šelo* itd.) s gledišta deskriptivne fonologije, rasprastranjenost te pojave, pokušao je odrediti vrijeme nastanka čakavizma, genezu toga fenomena, genezu čakavizma i njemu slične pojave što se u poljskom naziva *mazurzenie*, donio je abecedno popis mjesta u kojima se pojavljuje čakavizam, dijalektološku kartu, na kraju je i bibliografija. O problemu su nakon Małeckoga pisali Aleksandar Belić, Josip Hamm, Mate Hraste, Žarko Muljačić, Milan Moguš, Wiesław Boryś i drugi, bitno dopunili rezultate Małeckoga, no ostaje činjenica da nove monografije o čakavizmu nismo dobili. Svakako postoji potreba za takvim obuhvatnim prinosom. Npr. Małecki je mislio da se čakavizam počeo javljati u 17. stoljeću, no drugi su dijalektolozi ustanovili pojavu čakavizma već u 15. stoljeću. Zanimljivo je da se u Małeckoga opisuje i čakavizam u Prezidu kod Čabra, i to kao pojava slovenskoga jezika. Dodajem da sam na tu pojavu početkom osamdesetih godina naišao u Prezidu, no ona nije više bila vrlo česta. Moje snimke iz Prezida pokazuju da je od pet snimljenih

govornika samo jedan cakao, ali je znanje o prezidanskom cakavizmu bilo općenito. Sličan je slučaj otoka Sestrinja kod Zadra, gdje je domaći govor uglavnom izgubljen, no potpuno je živo sjećanje na donedavno cakanje. Inače se u slovenskoj dijalektologiji govori o slekanju, pojavi kakav je naš cakavizam.

Studija "Govori Čića i njihovo podrijetlo" (str. 90-125) obrađuje različite govorne tipove u Čićariji na sjeveru Istre. Svakako je dobro da smo taj prilog dobili u prijevodu, iako, naravno, to ne znači da ne bi bilo primjedbi na tekst Małeckoga, osobito u smislu akcentuacije. Tu autor raščlanjuje tzv. čakavske, tzv. čakavsko-štokavske i tzv. čakavsko-slovenske osobine te zaključuje da Čići nisu rumunjskoga podrijetla. Riječ je o tri kolonizacije, prva je čakavsko-slovenska (9.-12. stoljeće), druga i treća su čakavska i čakavsko-štokavska (16. i 17. stoljeće). U tom članku Małecki povijesne činjenice i jezične značajke s uspjehom povezuje.

"O podjeli krčkih govora" (str. 126-139) također je važan rad, kako je to u literaturi (Ive Jelenović) objašnjeno. Krčki govori općenito su dosta istraživani (Ivan Milčetić, Rudolf Strohal, K. H. Meyer, Iva Lukežić, Marija Turk, Snježana Hozjan, Zvonimir Junković, Dalibor Brozović, A. Sujoldžić, A. Marković, P. Šimunović, B. Finka itd.), s nesumnjivim udjelom Małeckoga.

Članak "Areali čakavskih riječi" (str. 140-143) bavi se riječima *treska* i *triska* u značenjima "trijeska" i "pljuska", kao i riječima *košula* i *stomanja* u značenju "košulja". Danas bi se, nakon mnogih novih obradbi i novih rječnika, o tim pitanjima mogao napisati opsežniji prilog.

Małecki je svoje čakavološke radove uglavnom objavljivao od 1927. do 1932., dakle upravo u doba nakon što su L. Jakubinski i K. H. Meyer otkrili pravilo o ikavsko-ekavskim refleksima jata u jednom od čakavskih dijalekata. Zato je njegov rad "Praslavensko *ě* u ikavsko-ekavskim govorima srednje Istre" (str. 144-154) zanimljiv i još danas važan. Donosi se materijal iz Kožljaka, Garžinića, Milotić Briga (Milotskog Brega), Zariča (Zarečja) i iz Vlašića, a sve su to, osim nekad ekavskih Vlašića, ikavsko-ekavska mjesta.

Člančić "Još o razvoju *ě>a*" (str. 155-157) obrađuje primjere kao *gnjazdo* ili slično, kao *njadra*, kao *jadro*, kao *jadan* "ljut", kao *orah* i slično. Autor je zaključio da je prahrvatski jat bio vrlo širok, poglavito nakon palatalnih suglasnika.

Posljednji uvršteni rad, "Slavenski govori u Istri" (str. 158-164), sinteza je spoznaja Małeckoga o istarskim govorima, neke vrste sažetka njegove knjige 2002. objavljene u Rijeci. Tu se, među ostalim, kaže da "u okolini Roča, a osobito Buzeta, slovenske crte prevladavaju nad čakavskima" (str. 161), ali to očito uglavnom nije točno, kako je to uvjerljivo pokazao Willem Vermeer ("On the principal sources for the study of čakavian dialects with neocircumflex in adjectives and *e*-presents", *Studies in Slavic and General Linguistics*, 2, 1982, 320-322).

Zaključno ističemo svoje zadovoljstvo zbog izlaska vrijedne knjige *Čakavske studije* i ujedno žaljenje zbog toga što je ipak ponešto od radova Małeckoga o hrvatskim organskim idiomima ostalo neprevedeno i u nas neobjavljeno. Šteta je i to što hrvatski u prijevodu nije uvijek dobar. Tako npr. čitamo *navesti ću* (str. 16), *ćuti ćemo* (str. 19), *u Kaliju* (str. 29) umjesto *u Kalima*, *školanje* (str. 51) umjesto *školovanje*, *dalmatinskom* (59) umjesto *dalmatskom*, srećemo enklitiku nakon zareza (72) itd. U svemu, svakako je istina da si je Mieczysław Małecki svojim radom osigurao trajno mjesto u povijesti hrvatske dijalektologije.